

Derleme Makalesi

Gönderim Tarihi: 27.08.2023

Kabul Tarihi: 10.12.2023

Yayın Tarihi: 25.12.2023

Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi, 2023, 3(2): 262-279

Review Article

Received Date: 27.08.2023

Accepted Date: 10.12.2023

Published Date: 25.12.2023

DOI Number: 10.59902/yazit.1350787

KUZEY MAKEDONYA SİYASETİNİ BELİRLEYEN ETMENLER VE ÜLKE SİYASETİNDE TÜRKLERİN TEMSİLİYETİ*

Factors Shaping North Macedonian Politics and the Representation of Turks in Country Politics

Kahraman UZAN*

ÖZ

Kuzey Makedonya ülkesi etnik çeşitliliğin siyaset ve ülke yönetiminde hissedildiği ülkelerden biridir. Osmanlı Devleti zamanında gerçekleştirilen iskân faaliyetleri ve Osmanlı Devleti sonrasında yaşanan göçlerle bölgenin etnik yapısı değişime uğramıştır. Kuzey Makedonya, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bağımsızlığını elde ederek birçok etnik yapıya da ev sahipliği yapmıştır. 1991 yılında kazanılan bağımsızlık sonrası, siyasi arenada iki siyasi parti çevresinde ittifaklar kurularak hükümetler oluşturulmuştur. İttifakların kurulmasında azınlık siyasi partileri önemli rol üstlenmiştir. Türk siyasi partileri kendi kimliklerini korumak ve halklarını temsil edebilmek adına çeşitli siyasi oluşumlar kurmuştur. Bu siyasi oluşumlar iki büyük Makedon partisi ile ittifaklar kurarak yönetime dahil olmak istemişlerdir. Azınlıkların kurmuş olduğu siyasi partiler öncelikle ve doğal olarak kendi etniklerinin sahip olmadığı haklar için mücadele etmişlerdir. Bu çalışmada Kuzey Makedonya ülkesinin etnik çeşitliliği, ülke siyasetine yön veren konular, yaşanan etnik sorunlar, bu sorunlara aranan çözüm yolları, bağımsızlığından günümüze kadar kurulan önemli siyasi partiler, Türklerin kurduğu siyasi partiler ve bu partiler ile Türklerin temsil edilmesi konuları incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Kuzey Makedonya, Türkler, etnik, siyaset, siyasal parti.

ABSTRACT

North Macedonia is one of the countries where ethnic diversity is felt in politics and country administration. The ethnic structure of the region has changed with the settlement activities carried out during the Ottoman Empire and the migrations after the Ottoman Empire. North Macedonia gained its independence after the dissolution of Yugoslavia and hosted many ethnic groups. After independence in 1991, governments were formed by establishing alliances around two political parties in the political arena. Minority political parties played an important role in establishing alliances. Turkish political parties have established various political formations in order to protect their identities and represent their people. These political formations wanted to be involved in the administration by establishing alliances with the two major Macedonian parties. Political parties founded by minorities have primarily and naturally fought for the rights that their own ethnicities do not have. In this study, the ethnic diversity of the country of North Macedonia, the issues that shape the country's politics, the ethnic problems experienced, the solutions sought for these problems, the im-

* Bu makale yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Eğitimiçi, Yazar. Çanakkale-Türkiye. E-posta: kahramanuzan@gmail.com. ORCID: 0009-0005-2346-3854.

portant political parties established since independence until today, the political parties established by the Turks and the representation of the Turks with these parties will be examined.

Keywords: North Macedonia, Turks, ethnic, politics, political party.

Giriş

Araştırmanın aktörü olan Türkler için tarihi ve kültürel anlamda önem arz eden Kuzey Makedonya, Balkan coğrafyasının orta kesiminde bulunur. Avrupa lkeleri içinde yüzölçümü bakımından küçük ülkeler içinde yer almaktadır. Balkanlarda 25.713 km²lik yüzölçümüne sahip olan bu ülkenin komşuları arasında kuzeyinde Kosova ve Sırbistan, güneyinde Yunanistan, doğusunda Bulgaristan ve batısında ise Arnavutluk yer almaktadır (URL-1). Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp (Skopje) lkenin orta kesiminde yer almaktadır ve bu Őehirde 506.926 kişi yaşamaktadır. 2020 nüfus sayımına göre Kuzey Makedonya nüfusu 2.097.319 kişi olarak belirtilmiştir. Bu nüfusun 260.606 kişisi yurtdişında yaşamaktadır (URL-2). Yurtdişında yaşayan kişi sayısının fazla olmasında etnik sebeplerin ve istihdam sorununun en önemli unsur olduğunu bu araştırmada bulacaksınız.

Yakın tarihine baktığımızda I. Dünya Savaşı sonrasında yeniden Őekillenen sınırlarda Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı kurulmuştur. II. Dünya Savaşı'nda işgale uğrayan bölge, savaş sonrasında Yugoslavya Federasyonu adını almıştır. 1945 yılında Yugoslavya Federasyonu içinde 'Makedonya Cumhuriyeti' adında federal bir Makedon Devleti kurulmuştur. Yugoslavya devlet başkanı Tito'nun ölümünden sonra çeşitli etnik sorunlar yaşayan Yugoslavya, daha fazla dayanamamış ve dağılmıştır. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından federal Makedon Devleti, bağımsızlığını ilan etmek amacıyla 8 Eylül 1991 tarihinde referandum düzenlemiştir. Bu referanduma katılan vatandaşlar %95,09 oranıyla evet oyu kullanarak Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını sağlamıştır (Alp, 2022: 83).

Bağımsızlığını ilan ettiği tarihte Makedonya Cumhuriyeti adını kullanmış ancak Birleşmiş Milletler tarafından Eski Yugoslav Makedon Cumhuriyeti (FYROM) olarak tanınmıştır. Kurulduğu tarihten itibaren ülkenin ismi ile ilgili sorunlar sıklıkla yaşanmıştır. Komşuları ile birlikte ortak bir coğrafyayı paylaşması, ortak bir tarihi de beraberinde getirmiştir. Bu ortak tarihte yer alan medeniyetin kahramanları, sembolleri, isimleri bu coğrafyada bulunan ülkeler arasında sorun yaratmaktadır. "Makedonya" adını ortak tarihte paylaştığı Yunanistan ile isim sorunu yaşamakta, bu sorun bayrak ve milli kahramanlara kadar uzanmaktadır. Bu iki ülke arasında sorun olan "Makedonya" adının kapsadığı alana baktığımızda günümüzde beş ülkenin toprakları içinde yer aldığını görülmektedir. Bu lkeler Kuzey Makedonya, Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Arnavutluk'tur. Makedonya olarak anılan bölgenin toplam yüz ölçümü 67.000 km² civarındadır. Bölgenin nüfusu yaklaşık beş milyon olduğu bilinmektedir.

1. Kuzey Makedonya'da Etnik Yapı

Kuzey Makedonya'da resmi olarak ilk nüfus sayımı 2002 yılında gerçekleşmiştir. 2001 yılında ülkede yaşanan iç çatışmaların ardından yapılan ilk nüfus sayımı, veri ve sayım güvenirliği açısından güven vermemiştir. Yapılan sayım sonuçları Makedonya Cumhuriyeti'nin nüfusunun 2.022.547 olduğunu göstermiştir (NMSSO, Book 8, 2004: 34).

2002 yılında gerekleştirilen nüfus sayımı sonuçlarına göre 1.297.981 kişi (%64,2) ile nüfusun büyük çoğunluğunu Makedonlar oluşturmaktadır. Arnavutlar 509.083 kişi ile nüfusun %25,2 sini oluşturmaktadır. lke içinde Türkler 77.959 kişi (%3,9) ile en kalabalık üçüncü etnik grubu oluşturmaktadır. Roman, Sırp, Boşnak ve Vlah gruplar ise Makedonya Cumhuriyeti'ni oluşturan diğer etnik unsurlardır. (NMSSO, Book 8, 2004: 339) 2002 sayım sonuçlarında elde edilen dini inanç verilere göre halkın %64,77'si Ortodoksluk inancına mensup olduğunu belirtmiştir. Müslüman inancına mensup kişilerin oranı ise %33,34'tür (K.M.D.İ.O Book 10, 2004: 334). Sayımda anadil hakkında elde edilen verilere göre; 1.344.815 kişi anadilini Makedonca olarak belirtmiştir. Makedoncanın ardından 507.989 kişi Arnavutça, 75,757 kişi Türkçe, 38.528 Roman dili, 24.773 kişi Sırpça, 8.560 kişi Boşnakayı anadili olarak belirtmiştir (K.M.D.İ.O Book 10, 2004: 197). Yaşayan Türk nüfus ile Türkçe arasında bir paralellik gözlemlenmektedir.

2002 yılında yapılan nüfus sayımının ardından, yeni nüfus sayımı 1 Ekim 2011'de başlatılmıştır. 15 gün içinde tamamlanması beklenen sayım, temel koşulların sağlanamadığı gerekçesi ile iptal edilmiştir. 10 Ekim 2011 tarihinde Devlet Sayım Komisyonu yeleri toplu olarak istifa etmiştir. Bu istifa ve iptalde gerekçe olarak Makedon ve Arnavutların kendi nüfuslarını fazla göstermek için yaptıkları çalışmalar, görevlilerin tamamının Makedon olması, sayım listelerinin eksik olması ve saymanların yeterli eğitime sahip olmamaları gösterilmiştir (URL-3). lke içindeki etnik sorunlar nüfus sayımına da yansımış ve devletin görevlerinin aksamasına neden olduğu gözlemlenmektedir. Nüfus sayımını yapamayan Makedonya devletinin, etnik grupların gereksinimlerini belirlemek istemediğini görmekteyiz.

2020 yılında yapılması planlanan sayımlar Covid-19 salgını nedeniyle ertelenmiştir. Bu süreçte alınan erken seçim kararı ile sayımlar 2021 yılının Nisan ayında yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca yurtdışında yaşayan vatandaşların sayımı için evrimii bir sistem geliştirilmiştir. Ancak salgının artması gerekçe gösterilerek sayım Eyll ayına ertelenmiştir. 5 Eylül 2021 tarihinde başlayan sayım süreci 30 Eylül 2021 tarihinde tamamlanmış ve sayım sonuçları 30 Mart 2022 tarihinde duyurulmuştur. Bu sayıma göre Kuzey Makedonya nüfusu 2.097.319 kişi olarak belirtilmiştir. Bu nüfusun 260.606 kişisi yurtdışında yaşamaktadır. Bu sayımda etnik kimliğe göre dağılımda %54,21 oran ile Makedonlar ve %29,52 oran ile Arnavutlar n plana çıkmıştır. Türkler 83.443 kişi ile nüfusun %3,98'ini oluşturmaktadır (K.M.D.İ.O,

2022: 33). Bu bağlamda Makedon nüfusun oranı 2001 yılında yapılan sayıma göre %64'ten %54'e gerilemiştir. En büyük ikinci etnik grup olan Arnavutların nüfus oranı ise %25'ten %29'a yükselmiştir. Türklerin oranı ise %3,85'ten %3,98'e ulaşmıştır. Türklerin nüfusunun gerçeği yansıtmadığı görüşü uzun süre Türk halkı tarafından dile getirilmiş ve protestolar düzenlenmiştir.

Kuzey Makedonya'da 2001 yılında yaşanan iç çatışmaları sona erdiren Ohri Çerçeve Anlaşması'na göre Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan etnik grupların varlığı, etnik gruplarının ana dillerini kullanması ve kültürlerini yaşatma hakları anayasa ile güvence altına alınmıştır. Anlaşmaya göre, bir grubun nüfus içindeki oranı %20'den fazla olması halinde dili resmi dil statüsü kazanmaktadır. Anlaşmaya göre Arnavutça 2019 yılında resmi dillerden biri haline gelmiştir (URL-4). Ohri Çerçeve Anlaşması'nda yer alan "Hakça Temsil İlkesi"ne göre, her etnik grup ülke nüfusuna oranına göre kamuda personel bulundurma hakkına sahip olmaktadır (Koyuncu ve Yılmaz, 2018: 163).

Sayımların bu denli önemli olduğu Kuzey Makedonya'da, yapılan son sayıma etnik gruplar itiraz etmiştir. Makedonya Türkleri Milli Sayım Koordinasyon Kurulu, nüfus sayımında Türkler hakkında belirtilen nüfusu ve oranları gerçek dışı olarak değerlendirmiş, sayımın sonuçlarını tanımadıklarını belirtmiştir (URL-5).

2. Kuzey Makedonya Siyasetini Belirleyen Güncel Konular

2.1. Makedon Milliyetçiliği

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1371 yılında yaptığı Çirmen Savaşı sonrası Makedonya'daki ilerleyişi devam etmiş, 1382 yılında Manastır, 1385 yılında Pirlpe ve Ohri'nin ele geçirilmesiyle Makedonya hakimiyeti sağlanmıştır. 1448 yılında II. Kosova Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasıyla Osmanlı Devleti'nin Balkan hakimiyeti kesinleşmiştir. 1912-1913 Balkan Savaşları'na kadar Osmanlı Devleti hakimiyetinde kalan Makedonya bölgesi, Osmanlı Devleti'nin hoşgörüsü politikası ile kendi kültürünü korumuştur. Osmanlı hakimiyetinin son dönemlerinde Fener Rum Patrikliğinin etkin olması, ardından Bulgar ve Sırp Patrikliğinin etkisini arttırması bölgede milliyetçiliğın artmasına neden olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın ardından Sosyalist Yugoslavya'nın kurulması ile özerk devlet statüsünde yer alan Makedonya 1991 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur. Bağımsızlığın ardından ise birçok sorunla mücadele etmiştir. Geçmişini tarihsel olarak Antik Makedonya'ya dayandıran Makedonlar gerek kimlik gerek dillerinin kendilerine özgü olduğunu savunmaktadır. Yunanlar ise Makedonların bu görüşlerine karşı çıkarak bu milletin Slav olduğunu savunmaktadır. Yunanistan hem Makedon ulusunu hem de Makedonya ismindeki devleti tanınamaktadır. Bulgaristan da bir Makedon ulusunun varlığını reddetmektedir. Sırbistan, Makedon ulusunu tanıırken Makedonya devletini tanımamıştır. Arnavutluk, Makedon ulusunu ve Makedonya devletini tanımasına rağmen, Makedonya içerisindeki Arnavut azınlık sebebiyle bu ülkenin uluslararası siyasete entegre olmasını engellemeye çalışmıştır (Kut, 2005: 82). Görüldüğü üzere

bağımsızlık sonrası Makedonya devleti ve Makedon ulusu komşuları tarafından yaratılan birçok sorunla uğraşmak zorunda kalmıştır. Ülke siyasetinin bu sorunlar ile meşgul edildiği çok açık bir şekilde görülmektedir.

Yaşanan sorunlara ve uluslararası baskılara karşı Makedon kimliğini korumaya çalışan Makedonya, kimliğini her alanda vurgulamaya çalışmıştır. Artan milliyetçi eğilim seçimlerde halkın tercihlerini etkilemiştir. Milliyetçi Makedon partisi VMRO hükümette olduğu sürede milliyetçi politika yürütmüştür. Başkent Üsküp'te yapılan Skopje 2014 projesi (Üsküp 2014) ile gerçekleştirilen çevre düzenlemesi ile Makedon tarihine ait yüzlerce heykel yerleştirilmiştir. Ülkede önemli yer ve yollara Makedon kimliğini vurgulayan isimler verilmiştir (URL-6). Yapılan heykellerin çok fazla olması ve maliyetlerinin yüksek olması halk tarafından olumsuz tepki görmesine sebep olmuştur. VMRO sonrasında yönetime gelen SDSM hükümeti stadyum, havaalanı ve yollara verilen Antik Makedon isimlerini değiştirmiştir. Bu değişiklikler Yunanistan ile olan sorunların azalmasına ve ülkenin uluslararası birliklere girmesinin önünü açmıştır (URL-7). Makedonların bağımsızlığını ilan etmesinin ardından devleti Makedonlaştırma girişimlerinde bulunması ve ülkede yer alan diğer etnik unsurlara devlet görevlerinde yer vermemesi çeşitli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu sorunlar ülke istikrarını olumsuz yönde etkilemektedir.

2.2. Arnavutların Talepleri

Makedonya'da 2021 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre en büyük azınlık grubu olan Arnavutlar oluşturmaktadır. Kuzey Makedonya'da yaşayan 619.187 Arnavut'un hakları ve talepleri 1991 yılından bu yana tartışmalara sebep olmuştur. Günümüzde ülke nüfusunun %29.52'sini oluşturan Arnavutlar, bağımsızlığın ilk yıllarında da önemli bir orana sahip olmuştur. Ancak bağımsızlığın ilk yıllarında Arnavutların haklarının ve taleplerinin yeteri kadar dile getirilmemesi milliyetçi Arnavut parti ve oluşumlara sebep olmuştur. Taleplerine karşılık bulamayan Arnavutlar ile Makedonlar arasında etnik kriz çıkmış ve 2001 yılında ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Yapılan Ohri Çerçeve Anlaşması ile Arnavutçanın resmi dil olarak kabul edilmesi ve Arnavutların devlet sektörlerinde daha fazla yer elde etmelerini sağlamıştır. Bu durum Arnavut milliyetçiliğinin yükselmesine neden olmuştur. Arnavutlara daha fazla haklar verilmesi Makedonların tepkisini çekmiş ve Makedon milliyetçiliği daha da tırmanmıştır. Kuzey Makedonya toprakları içinde Kosova ve Arnavutluk sınırına yerleşen Arnavutların, Kosova ve Arnavutluk ile birleşerek "Büyük Arnavutluk" olarak isimlendirilen ulusçu projeyi dile getirdikleri görülmektedir (URL-8). Bu proje iki milliyet arasındaki gerilimi arttıran sorunlardan biri olduğunu görmekteyiz. Bu sorunun ortaya çıkmasında ülkedeki aşırı milliyetçi kesimin rolü çok büyüktür.

2.3. İsim Sorunu ve Uluslararası Entegrasyon

Makedonya Cumhuriyeti kendi tarihini millattan önce Balkanlarda bulunan Makedon kavmine dayandırmaktadır. Tartışma da aslında burada başlamaktadır. Makedonya Cumhuriyeti'nin "Makedonya" ismi için sorun yaşadığı Yunanistan, bu ismi sadece coğrafi bir yer olarak adlandırır. Yunanistan'a göre "Makedonya" ismi bir toplumu, etnik bir yapıyı veya bir ÷lkeyi tanımlamak için kullanılamaz.

Eylöl 1995 tarihinde iki devlet tüm sorunların çözüme ulaştırılmasında anlaşma sağlamak için bir araya gelmişlerdir. İki ÷lke arasında yeni bir süreç başlamıştır. Bu görüşmeler Geçici Uzlaş (Interim Accord) olarak adlandırılmıştır. Taraflar arasında isim sorunu bulunmasından dolayı anlaşma metninde ÷lke isimleri yerine Yunanistan 1. Taraf, Makedonya Cumhuriyeti ise 2. Taraf olarak belirtilmiştir. Her iki ÷lke arasındaki mevcut sınırlar uluslararası sınır olarak belirlenmiştir. İki ÷lke birbirinden toprak talep etmeyecektir. Demokrasi ve insan haklarına saygılı olmayı kabul ederek birbirinin işlerine karışmayacak ve toprak talebinde bulunmayacaklardır. Anlaşmaya göre Yunanistan Makedonya Cumhuriyeti'ni "FYROM" olarak tanıyacak ve uluslararası örgütlere girmesindeki vetosunu kaldıracaktır.

İsim sorunu Makedonya Cumhuriyeti'nin NATO ve AB üyeliği için girişimlerinde sürekli engel olarak karşısına çıkmıştır. 22 Mart 2004 yılında AB üyeliği için başvuruda bulunan Makedonya Cumhuriyeti, 2005 yılında adaylık statüsü elde etmiştir. (URL-9) Ancak isim sorunu nedeniyle Yunanistan veto etmiş ve Makedonya Cumhuriyeti'nin üyelik müzakereleri askıya alınmıştır. Buna duruma ek olarak Makedonya Cumhuriyeti'nin NATO'ya olan üyelik girişimi Yunanistan'ın vetosu ile askıda kalmıştır. Yunanistan'ın karşı çıkmasından dolayı AB ile Makedonya arasında tam müzakere süreci bir türlü başlatılamamıştır. Ayrıca Makedonya, tüm kriterleri ve kendisinden talep edilen şartları sağlamış olmasına rağmen, Yunanistan'ın vetosundan dolayı NATO'dan "örgüte katılım daveti" alamamıştır (Sancaktar, 2008). Dönemin Makedonya Cumhuriyeti Başbakanı Zoran Zaev ve Yunanistan Başbakanı Alexis Tsipras, 2018 Davos Ekonomik Forumu'nda bir araya gelerek iki ÷lke arasındaki sorunları görüşmüştür. Bu görüşmenin en önemli yanı Makedonya Cumhuriyeti'nin yeni ismi hakkında ilerleme sağlanması için müzakerelerin sürmesi kararıdır. Ocak 2018'de başlayan müzakerelerde Tsipras'ın en önemli isteği yeni ismin tarihi Makedonya coğrafyasının tamamını kapsamaması ve kabul edildikten sonra her yerde yalnızca bu ismin kullanılmasıydı (Ekinci, 2018:3). 17 Haziran 2018 Makedonya Cumhuriyeti Başbakanı Zoran Zaev ve Yunanistan Başbakanı Alexis Tsipras' ile birlikte, Avrupa Komisyonunun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn, Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini'nin de yer aldığı törende Prespa Anlaşması imzalanmıştır. İki ÷lkenin dışişleri bakanları tarafından imzalanan anlaşma sonucunda "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" ismi kabul edilmiştir. Anlaşmanın onay süreci, mu-

halefetin boykotuna rağmen 120 sandalyeli Makedonya Parlamentosunda 20 Haziran 2018 tarihinde dñzenlenen oturumda bulunan 69 milletvekilinin olumlu oyuyla kabul edilmiştir (Şahin, 2018). Ancak Kuzey Makedonya Cumhurbaşkanı George Ivanov, bu anlaşmayı Makedonya Cumhuriyeti anayasasına aykırı olması nedeniyle veto etmiştir. Anlaşmanın parlamentoda ikinci kez kabul edilmesi sonrasında referandum kararı alınmıştır. Beklenen referandum 30 Eylül 2018 tarihinde yapılmış ve katılım gösterenlerin %90'ı evet oyu kullanmıştır. Ancak katılım oranının %50'nin altında olması referandumu geçersiz kılmıştır. Bütün tepki ve protestolara rağmen, 2019 yılı Ocak ayı içerisinde önce Makedon parlamentosuna sunulan isim anlaşması 120 milletvekilinden 81'inin evet oyu kullanmasıyla onaylanmıştır (Tezcan, 2019: 388). 25 Ocak 2019 tarihinde ise Yunanistan parlamentosunda gerçekleşen oylamada 300 milletvekilinin 153 evet oyu ile Prespa Anlaşması onaylanmıştır. Böylece Kuzey Makedonya'nın uluslararası örgütlere girişinin önündeki engel kalkmaya başlamıştır. NATO ile Kuzey Makedonya arasında yapılan katılım protokolü 6 Şubat 2019 tarihinde imzalanmış ve Kuzey Makedonya NATO'nun 30. Ülkesi olmuştur (URL-10).

İsim değişikliğine Makedon milliyetçi partisi VMRO her alanda karşı çıkmıştır. Ülke genelinde boykotlar ve yürüyüşler dñzenlenmiştir. Ancak sosyal demokrat parti olan SDSM, isim değişikliği ile sorun yaşadığı Yunanistan ile ilişkileri düzeltmeye çalışarak, ülkeyi uluslararası örgütlere dâhil etmeye çalışmıştır. Bu süreçte taraflar arasında ciddi krizler çıkmıştır.

3. Kuzey Makedonya Siyasetine Yön Veren Siyasi Partiler

3.1. VMRO-DPMNE (Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija – Demokratska Partija za Makedonsko Nacionalno Edinstvo)

VMRO-DPMNE (İç Makedon Devrimci Örgütü – Makedonya'nın Ulusal Birliği Demokratik Partisi) Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığından sonra ülke siyasetinde önemli yer tutan parti olmuştur. Parti 1893 yılında Osmanlıya karşı özerklik ve halkın kurtuluşu amacıyla kurulan VMRO (Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija) yani İç Makedon Devrimci Örgütü'nün mirasçısı olarak kabul edilir (Emin, 2014: 37). VMRO Makedonya'nın paylaşılmasına karşı çıkmakla birlikte Bulgarlar ve Sırların da içinde olacağı bir Güney Slav Federasyonu fikrini destekledi. Örgütün sloganı “Makedonya Makedonyalılarındır”, yemini ise “Ya hürriyet ya ölüm” idi (URL-20). Bu örgütün ilkelerini benimseyen Lubço Georgievski, Boris Zmejovski ve Dragan Bogdanovski tarafından 1990 yılında parti olarak kurulmuştur. Makedonya Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisidir. Partinin geçmişine ve kuruluş amacına baktığımızda Makedon milliyetçiliği ideolojisini savunduğunu ve muhafazakâr tabana sahip olduğu gözlemlemekteyiz.

130 yıldır Makedonya siyasetinin içinde olması ve geçmişi devrimci bir örgüte dayanması nedeniyle Makedonlar tarafından en fazla destek gören siyasi parti olmuştur. Seçim süreçleri hakkında yaptığım incelemeler sonucunda tespit edilen

şudur; diğler etnik grupların partileri ile koalisyon yapma ihtiyacı, partiyi diğler etnik gruplarla ılımlı ilişkiler geliştirmesine yol açmıştır.

Dış politikada parti manifestosunda yer alan hedefler arasında AB ve NATO'ya dahil olma ve ilişkileri geliştirme yer almaktadır. Makedon kùltür ve değerlerine büyük önem vermesi Makedon halkı tarafından fazlasıyla benimsenmesini sağlamıştır. VMRO-DPMNE döneminde Makedon milliyetçiliğinin ağır basması nedeniyle Yunanistan ile yaşanan sorunlarda ilerleme sağlanamamıştır. Makedonya siyasetine yön veren konularda değinildiğı üzere, AB ve NATO üyeliğı için istenen isim değışikliğine VMRO-DPMNE tarafından her zaman karşı çıkılmıştır. SDSM döneminde ÷lke isminin değıştirilmek istenmesi VMRO-DPMNE tarafından boykot edilmiş ve mitingler yapılmıştır.

3.2. SDSM (Socijaldemokratski sojuz na Makedonija)

SDSM olarak bilinen Makedonya Sosyal Demokrat Birliğı'nin kökeni, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti içindeki Makedonya'nın 1945-1990 yılları arasında iktidarda olan Makedonya Komünist Partisi'ne (Savez Komuniste Jugoslavie-SKJ) dayanır. Sonraki süreçte parti ismini Makedonya Komünist Birliğı-Demokratik Dönüşüm Partisi (Savez komunista Makedinija - Partija za demokratska Preodrazba SKM-PDP) olarak değıştirmiştir (Emin, 2014: 41). Ülkenin bağımsızlığını kazanarak Yugoslavya'dan ayrılmasından kısa bir süre önce SDSM (Socijal Demokratski Sojuz na Makedonija) adını almıştır.

İncelemelere göre parti geçmişte komünizm ideolojisini çok sıkı bir şekilde temsil etmiştir. Makedonya bağımsızlığı sonrası dönemin şartlarına uyum sağlayarak ideolojisinde değışimler meydana gelmiştir. Makedonya'da bulunan etnik unsurların milliyetçilik duyguları çok güçlü olmasına rağmen, SDSM bu etnik unsurları bir arada eşit görek milliyetçilik düşüncelerinden uzak durmuştur (URL-11).

SDSM parti programı incelendiğinde partinin yıllar içinde sosyalist programdan sosyal demokrasiye doğru kaydığını görmekteyiz. Bu değışimle parti, demokratikleşme hareketlerini ve serbest piyasa ekonomisini destekler hale gelmiştir. Bu değışimlerle AB ve NATO için önemli adımlar atılmıştır. Bu süreçte SDSM ve SDSM Başkanı Zoran Zaev'in çabaları Yunanistan ile Prespa Anlaşması'nun imzalanmasını ve isim değıştirilerek NATO'ya girilmesini sağlamıştır. Ayrıca Makedonya'nın bağımsızlığını sağladığı yıllarda Birleşmiş Milletlere üye olması da SDSM'nın çabaları ile gerçekleştiğini gör÷lmektedir.

3.3. LDP (Liberalno-Demokratska Partija)

1990 yılında kurulan Makedon Liberal Parti ve 1993 yılında kurulan Demokrat Parti'nin 1997 yılında birleşmesiyle kurulmuştur. Birleşimden önce Demokrat Parti'nin başkanlığını yürüten Petar Gosev, Liberal Demokrat Parti'nin ilk başkanı seçilmiştir. 1998 seçimlerinde 4 sandalye kazanarak meclise giriş yapmıştır. LDP, bazı dönemlerde koalisyonlara dahil olarak çeşitli bakanlıklar elde etmiştir. 2009

Cumhurbaşkanlığı seçimine aday göstermiştir. LDP 1994 yılından bu yana Liberal International'ın tam üyesidir. Partinin liderliğini Goran Milevski yapmaktadır (URL-12). 90'lı yıllarda popüler olan partiye son yıllarda ilgi azalmıştır. Yapılan incelemelerde bunun nedeni olarak ülkedeki milliyetçiliğin yüksek olması ve etnik yapının çeşitli olmasından dolayı liberal ideolojinin Makedon halkında yer edine-memesidir.

3.4. BDI (Bashkimi Demokratik Për İntegrım)

BDI (Demokratik Entegrasyon Birliği) Kuzey Makedonya'daki en geniş kitleye hitap eden Arnavut siyasi partisidir. VMRO-DPMNE ve SDSM ardından ülkenin üçüncü büyük siyasi partisidir. Ülkede yaşanan Makedon-Arnavut etnik krizinde Arnavutlar tarafından kurulan Ulusal Kurtuluş Örgütü (Ushtria Çlirimtare Kombëtare) BDI'nın kurulmasında etkili olmuştur. Parti 2001 yılında kuruldu-ğunda UÇK lideri Ali Ahmeti parti başkanı olmuştur.

2002 yılında gerçekleşen seçimlerde %12,1 oy olarak Makedonya meclisinde 16 sandalye kazanmıştır. 2002-2006 yılları arasında SDSM ile koalisyon yaparken, 2008 yılında yapılan seçimlerle günümüze VMRO-DPMNE ile koalisyon yaparak mecliste yer almıştır. BDI kuruluş açıklamasında ülkede barış ve istikrarın sağlan-masını siyasi yaşamda eşit katılımın gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir (URL-13). Partinin resmi sayfasına yer alan kuruluş açıklamasında belirtilen etnik vur-guya göre merkez sağ partisi olduğu görülmektedir.

Yukarıda bahsedildiği üzere 2001 yılında yaşanan etnik krizi sonrasında ger-çekleşen seçimlerde %12,1 oy alması Arnavut halkının tek adresi olduğunu göster-mektedir. Partinin Arnavut milliyetçiliğini savunması, Makedon yöneticilerin uy-guladığı etnik baskıya direnç göstermeleri, Arnavutlar tarafından kurulduğundan günümüze desteklenmesine neden olmuştur. Ancak son dönemde VMRO-DPMNE ile yaptığı koalisyonda Arnavutlar hakkında alınan kararlarda etkisiz kal-ması Arnavut halk tarafından tepki çekmiştir.

3.5. ASh (Aleanca për Shqiptarët)

ASh Arnavut İttifakı, siyasi parti olarak 2015 yılında Ziadin Sela tarafından kurulmuştur. Arnavutların haklarını yeterince savunamadığı için BDI'ya karşı mu-halif olarak görülmektedir. Parti politikaları incelendiğinde etnik olarak sağ parti olarak görünse de sol kesime yakın bir siyasi parti olmuştur. 2020 parlamento se-çimlerinde Alternativa partisi ile "Arnavutlar İçin İttifak" koalisyonunu kurmuş-tur (URL-14). Siyasal eşitlik için çalışarak istihdamın şeffaf yapılmasını savunur. Parti tüzüğünde hukukun üstünlüğüne önem verdiklerini, topluluklar arası eşitlik ve sosyal devlet kavramlarına önem verildiği belirtilmiştir. Bu önem vurgusunun Makedon yöneticilerin etnik baskılarına karşı özellikle belirtildiğini görmekteyiz.

3.6. BESA Hareketi (Lvizja Besa - Dvienje Besa)

Makedon siyasetine 2014 yılında giriş yapan Arnavut siyasi partisidir. Kasım 2014'te Bilal Kasami, Arjanit Hoxha ve Adnan Azizi tarafından kurulmuştur. Günümüzde başkanlığını Bilal Kasami yapmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Arnavutların haklarını yeterince savunmayan BDI'ya karşı bir tutuma sahiptir. 2017 yılında Arnavut İttifakı (ASH) ile koalisyon yaparak "Yeni, Eskiye Yenecektir" sloganıyla birbirlerini destekleme kararı almışlardır. 12 belediyeyi kapsayan bu ittifak, Arnavut siyasetinde değişim vaadinin karşılığını alamayarak, yalnızca dört belediyede (Gostivar, Vrapişe, Jelino, Bogovinye) karşılık bulmuştur (Abdula, 2017: 3). Bu sonuçlara bakarak BESA Hareketi'nin başarisız olmasının sebebini BDI'nın Makedon vatandaşlardan oy alması olarak açıklanabilir. BESA Arnavut kültürel değerlerine bağlı ve milliyetçi bir parti olarak nitelendirilmektedir.

3.7. PDSH (Partia Demokratike Shqiptare)

Arnavut Demokratik Refah Partisi (PDPA) ve Demokratik Halk Partisi'nin (NDP) 4 Haziran 1997 tarihinde birleşmesiyle PDSH (Arnavut Demokratik Parti) kurulmuştur (URL-15). Kuruculuğunu Arben Caferi stlenmiştir. PDSH kısa bir sürede hazırlandığı 1998 seimlerinde başarılı sonuçlar almıştır. Seçimin galibi VMRO-DPMNE ile aynı koalisyonda yer alarak hükümeti oluşturmuştur. PDSH adına başarılı geçen bu seçimlerde 11 sandalye kazanılmıştır. Ancak PDSH ile VMRO-DPMNE ile oluşturduğu koalisyonda ciddi sorunlar yaşanmıştır. Makedonlar ile Arnavutlar arasında çıkan sorunlar 2001 yılında meydana gelen iç savaşa kadar devam etmiştir. Bu süreçte Arnavutların tek sözcüsü PDSH olmuştur ancak 2001 yılındaki iç savaşta UK'nın dağlarda Arnavut halkının haklarını savunması PDSH'in geri plana itilmesine neden olmuştur. Savaşın ardından UK kadrosunun BDI'yı kurması, BDI'nın Arnavutların sözcüsü olmasını sağlamıştır. Gerçekleşen seçimlerde PDSH halkın desteğini kaybederek muhalefete düşmüştür.

2008 yılında PDSH, Ohri ereve Antlaşması'nın uygulanmadığını ve Arnavutlara eşit davranılmadığını gerekçe göstererek devletin yönetim birimlerinde bulunmanın bir önemi olmadığını belirtmiştir. lke içinde yer alan tüm toplumlara eşit davranılması gerektiğini ve hizmette adil olunması gerektiğini vurgulamıştır. Devletin yönetim kademelerindeki önemli görevlerde Arnavutların da yer alması gerektiğini savunmuştur (URL-16). Günümüzde devletin önemli kadrolarını incelediğimizde, partinin bu baskılarının sonuçlarını gösterdiğini ve devletin önemli kadrolarında Arnavut yöneticilerin bulunduğunu görmekteyiz.

4. Türklerin Kurduğu Siyasi Partiler

4.1. TDP (Demokratska Partija na Turcite)

Partinin temeli Makedonya'da yaşayan Türklerin haklarını korumak ve geliştirmek hedefi ile kurulan Türk Demokratik Birliği'ne dayanmaktadır. 1 Temmuz 1990 tarihinde dernek olarak kurulan Türk Demokratik Birliği, Avni Engll'nn başkanlığında 27 Haziran 1992 tarihinde Üsküp'te gerekleştirilen olağanüstü

ikinci kurultayda Türk Demokratik Partisi ismini alarak siyasi partiye dönüşmüştür (URL-17). Kuruluşundan itibaren partinin başkanlıklarını sırasıyla Erdoğan Saraç ve Kenan Hasip yapmıştır. Günümüzde ise parti başkanlığını Beycan İlyas sürdürmektedir. Parti tüzüğüne baktığımızda Türklerin etnik yapısı ve anadili gibi milli değerlerin korunmasını amaç edindiği belirtilmiştir. Özellikle Türk alfabesi ve Türk dilinin kullanım özgürlüğü savunulmaktadır. Türklerin ve diğer topluluklara mensup olan vatandaşların, merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarında hakça temsili tüzükte belirtilmiştir. Ayrıca parti, Avrupa Birliği ve NATO'ya dahil olmanın önemini vurgulamaktadır (URL-18). Türk partileri içinde geniş bir politik yaklaşıma sahip olmasıyla birlikte en kurumsal siyasi örgütlenmeye sahiptir. Bu bağlamda TDP, tüzüğünde de belirtildiği gibi sosyal devlet, refah devleti ve eşitlik vurgularından dolayı sosyal demokrat olarak değerlendirilmektedir. TDP'nin genelinde milliyetçi VMRO DPMNE ile koalisyon yapmıştır.

4.2. THP (Partija za Dviženje na Turcite)

Türk Hareket Partisi 20 Ekim 1999 tarihinde Makedonya'nın başkenti Üsküp'te kurulmuştur. Makedonya Türklerinin temsiliyetini arttırmak adına kurulmuştur. Türk Demokratik Partisi merkez sol parti olarak değerlendirilirken Türk Hareket Partisi merkez sağ parti olarak gösterilmektedir. Kuruluşundan günümüze Türk Hareket Partisi, SDSM ve VMRO-DPMNE ile çeşitli ittifaklar yapmıştır. 2014 ve 2016 yılında parti başkanı Enes İbrahim'i milletvekili olarak parlamentoya göndermiştir. Ayrıca 2016 seçimlerinde Elvin Hasan'ı devlet bakanı olarak çıkarmıştır.

4.3. TMBH (Dviženje za Nationalno Edinstvo na Turcite)

2003 yılında Türk Demokratik Partisi başkanlığından istifa eden Erdoğan Saraç, parti içinde uzlaşma sağlanamaması üzerine partiden ayrılarak 2006 yılında Türk Milli Birlik Hareketi'ni kurmuştur. TMBH tüzüğünde Makedonya'daki Türklerin milli ve manevi değerlerine önem verdiğini belirterek, partiyi milliyetçi bir parti olarak tanımlamaktadır (URL-19). Türklerin çıkarlarını öncelikli görerek, Türklerin ülke bürokrasisinde yer almasına ve devletin kadrolarında istihdam edilmesini ana hedef olarak görmektedir (Emin, 2014: 57). VMRO-DPMNE ile siyasi ortaklık kuran parti, 2020 seçimleri sonrasında muhalefette kalmıştır.

5. Kuzey Makedonya'da Türkler ve Türklerin Ülke Siyasetinde Temsiliyeti

5.1. Kuzey Makedonya'da Türklerin Durumu

Kuzey Makedonya'daki Türk nüfusu incelendiğinde Kuzey Makedonya Devlet İstatistik Ofisi verilerine göre, ülkede yaşayan Türklerin 83.443 kişi olduğunu ve bu sayının ülke nüfusunun %3,98'ini oluşturduğunu ülkenin etnik yapısını bahsederken dile getirmiştik. Türklerin nüfus yoğunluğunun fazla olduğu yerlere baktığımızda %97,13 Plasnica ve %77,93 ile Merkez Jupa başta gelmektedir. Türklerin en kalabalık yaşadığı şehir ise 8.524 kişi (%1,68) ile Üsküp olmuştur. Üsküp'ü 7.597 kişi (%12,71) ile Gostivar şehri takip etmektedir. Kuzey Makedonya'da yaşayan

Türk nüfusunun ülkenin tamamına dağıldığını görmekteyiz. Nüfus ve nüfus yoğunluğu bahsedilen Őehirlerin dışında Tetova, Stip, Strumica, Radovis, Ohri ve Struga Őehirlerinde Türkler yoğun yaşamaktadır. Son yüzyılın verilerine baktığımızda 1921 yılında 150 bin civarında olan Türk nüfusu, 1948 yılında 95.940, 1953 yılında ise 203.938 olarak saptanmıŐtır (Çayırılı, 2017: 316). Bu nüfus dalgalanmasına yapılacak en doğru yorum, Türklerin yaşadığı etnik baskılar olmaktadır. Bu baskılar neticesinde, gerÖekleŐtirilen nüfus sayımında Türklerin bir bölümü kendisini Arnavut olarak belirtmiştir. Ayrıca 1952 yılında imzalanan “Serbest Gç” antlaŐması da Türklerin Kuzey Makedonya’yı terk etmesi nüfusunda azalmaya sebep olmuştur. Gç ve etnik baskı dışında 2022 seÖimlerinde Makedonya Türkleri Milli Sayım Koordinasyon Kurulu’nun, Türkler hakkında belirtilen nüfus verilerini tanımadığını etnik yapıyı belirtirken bahsetmiŐtik.

Kuzey Makedonya’da yaşayan Türklerin ana dil, eğitim, istihdam, basın yayın ve siyasi temsiliyet gibi konularda sorun yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu sorunlara değinmek gerekirse Őüphesiz ana dilde eğitim en önemli yeri tutmaktadır. Kuzey Makedonya topraklarında Osmanlı hakimiyetinden baŐlayıp Balkan SavaŐlarına kadar olan sreÖte eğitim kesintisiz olarak devam etmiştir. Balkan Savaşları’nın yaŐanması ve bölgenin Osmanlı egemenliğinden Öıkmasıyla TrkÖe eğitimde sorunlar yaŐanmaya başlamıştır. Yugoslavya zamanında devlet başkanı Tito’nun onayı ve Yücel Hareketi’nin desteği ile daha önce de Osmanlı zamanında TrkÖe eğitim veren Tefeyyüz İlköğretim Okulu 1944 yılında tekrar aÖilmiŐtir. 1991 yılında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla TrkÖe eğitimde yeni dönem baŐladı. lke anayasasında her milletin ana dilde eğitim hakkının olduğunun vurgusu TrkÖe eğitim yapılmasının önünü aÖımiŐtır. Anayasada bu maddenin varlığı ile birlikte Türklerin yoğun olduğu yerlerde TrkÖe eğitim yapılmaya başlanmıştır. Türklerin yoğun yaşadığı Őkp, Gostivar ve Merkez Jupa gibi yerleŐim yerlerinde ana dilde eğitim neredeyse sorunsuz uygulanırken, Prilep ve Veles gibi Őehirlerde ana dilde eğitim kısmı uygulanmaktadır. Bunun en büyük nedeni olarak ğrenci yetersizliği gösterilmektedir. Bu Őehirlerde ana dilde eğitim alamayan öğrenciler buldukları yerin Öoğunluğuna göre Makedon veya Arnavut okulunu seÖmektedir. Ayrıca ilköğretimden liseye doğru, ğretmen yetersizliği başta olmak üzere ana dilde materyal eksikliği de arttığından ana dilde eğitim sorunları da artmaktadır. Kuzey Makedonya’daki Türk kimliğinin korunmasında anadilde eğitim konusu oldukÖa büyük öneme sahiptir. Anadilde eğitim konusuna yeteri kadar önem verilmezse, Kuzey Makedonya’da yaşayan Türklerde milli tarih ve kültür bilincinin zarar göreceği Őüphesiz aÖıktır.

Kuzey Makedonya’da yaşayan Türklerin basın yayın yolculuğu da Yücel Hareketinin desteği ile başlamıştır. Yücel Hareketinin Öabalaları sonucu ülkenin ilk TrkÖe gazetesi olan “Birlik” gazetesi ilk sayısını 1944 yılının Aralık ayında Öıkar-mıŐtır. Gazetenin baŐında Őkr Ramo bulunmaktaydı. Ülkedeki Türklerin sesi ol-

mak hedefiyle yayın hayatına başlayan Birlik gazetesi, kapandığı güne kadar ÷lke-
deki Türklerin kùltürlerinin korunmasında, sorunlarının ve başarılarının duyurul-
masında önemli rol oynamıştır. Birlik Gazetesinin 18 Mart 2004 tarihinde 6072. sa-
yısı ile basın yayın hayatı son bulmuştur. Günümüzde Yeni Balkan ve Time Balkan
gibi gazeteler ÷lgede yaşayan Türklerin sesini duyurmaya çalışmaktadır. 1950'li
yıllar ile birlikte çıkarılan Sevinç, Yeni Kadın, Tomurcuk ve Sesler Dergileri Türk-
lerin sesini sadece gazete ile değil dergilerle de duyurulmaya çalışıldığını göster-
mektedir. Kuzey Makedonya'da 1945 yılında devlet radyosu kurulmuştur. Make-
donca yayın yapan radyoda Makedoncadan Türkçeye çevrilen 15 dakikalık yayın-
lara da yer verilmiştir. 1967 yılında kurulan Üsküp Radyosunda Türkçe yayınlara
da yer verilmiştir. Türkçeye ayrılan süre her geçen yıl artmıştır. 1969 yılında ise
televizyonlarda Türkçe yayınlara yer vermeye başlanmıştır. Devlet televizyonuna
ait kanalda kısmi Türkçe yayınlar yapılmıştır. 2000'li yıllarda ise Türklere ait gerek
radyo gerek televizyon kanalları kurulmuştur. Ancak bu kanallar Türkçe yayınlar
hakkında hala sorun yaşamaktadır.

Balkan Savaşları sonrasında Makedonya topraklarında yaşayan Türklerinin
siyasal, sosyal ve kùltürel anlamda örgütlenmesi oldukça zor olmuştur. Araştırma-
larımızda 1924 yılında Üsküp'te kurulan bir futbol kulübü ile Türklerin sosyal ola-
rak örgütlenmeye başladığını görmekteyiz. Ardından Üsküp'te kurulan yardım ce-
miyetleri örgütlenmeyi ve dayanışmayı hızlandırmıştır. 1942 yılında Türkler tara-
fından kurulan Yücel Hareketi Türkler arasında milli bilinci uyandırmayı amaçla-
maktaydı ancak 1947 yılında devlet tarafından gerçekleştirilen idam ve tutuklama-
lar ile hareket sonlandırılmıştır. Makedonya'nın bağımsızlığından sonra Türklerin
kùltürel, sanatsal ve sosyal alanda örgütlü bir şekilde etkinlikleri artmıştır. Günü-
müzde 60'ın üzerinde Türk dernekleri aktif olarak çalışmaktadır. Ancak sivil top-
lum kuruluşlarının etkisinin zayıf olduğu ÷lgede Türk dernekleri de yeterince faa-
liyet gösterememektedir.

Makedonya Türklerinin bir diğer sorunu ise; yüksek eğitimini başta Türkiye
olmak üzere yurt dışında almaları ancak birçoğunun Kuzey Makedonya'ya geri
dönmemesi kalifiyeli ve eğitimi yüksek kişilerin Türk nüfusundan azalmasına se-
bep olmuştur

5.2. Kuzey Makedonya Siyasetinde Türklerin Temsiliyeti

Kuzey Makedonya siyasetinde tarihi etmenler, coğrafi durumlar, etnik yapı,
iç ve dış politika etkili olmaktadır. Bu belirleyici etmenler içinde belki de en önem-
lisini etnik yapı oluşturmaktadır. Makedon milliyetçiliğinin yanı sıra Arnavut mil-
liyetçiliği ve Türklerin hak mücadelesi Kuzey Makedonya siyasetini dizayn etmek-
tedir. Bu sebepten dolayı Kuzey Makedonya siyaseti çok hassas bir dengede sey-
retmektedir. Bunun en güzel örneği 2020 yılında gerçekleştirilen seçimlerde görül-
mektedir. Etnik unsurları temsil eden siyasi partiler, içlerinde oluşan farklı görüş-
ler nedeniyle bölünerek çeşitli görüşlerle ittifaklar yapmıştır.

Kuzey Makedonya i sorunlarından biri ve ülke siyasetine yön veren konulardan olan 2001 krizi, ülkede bulunan Arnavutların hakları ve temsil yetleri konusunda önemli bir çıkış noktası olmuştur. Bu krizin sonuçları Balkan lkeleri ve beraberinde Avrupa lkeleri için de bir sorun teŐkil etmiştir. 2001 krizi sonrası imzalanan Ohri Barış AnlaŐmasından sonra Arnavutlara sağlanan koŐullar diğer azınlıklara sağlanamamıştır. Bu anlaşma Makedonya'yı iki etnisiteli bir toplum haline getirmiŐtir. Arnavutların taleplerinin belirli bir kısmının karŐılandığı görülmektedir. Ancak genel seçimler sonrası Kuzey Makedonya hkmetinin sürekli deėiŐmesi ve yerine gelen hkmetin Ohri AnlaŐmasını uygulamakta kararlı olup olmaması bu talepleri kesintiye uğratmaktadır. Kuzey Makedonya siyasetinde dış politikada NATO'ya ye olunması i politikayı da Őekillendirmektedir. AB yeliği için Ohri erevesi AnlaŐmasının gerektirdiği reformların yapılmaya baŐlanması azınlıkların iç siyasette etkili olmasını sağlamıştır. Kuzey Makedonya'da Ohri ereve AntlaŐması ile tahsis edilen yeni siyasi düzen ülkedeki etnik grupların nüfus yoğunluklarına dayanmaktadır. Nüfus yoğunluğu %20'nin üstünde olan halkların hakları ön planda tutulmuŐtur. Makedon ve Arnavutların yoğun nüfusa sahip olması, ülkede diğer etnik grupların beklentilerini karŐılamasını zorlaŐmıŐtır. Bu nedenle zaten ülke içinde dağınık yaşayan Türk nüfusunun önemli bir kazanım elde edemediğini görmekteyiz.

Araştırmanın genel tespitine göre, Kuzey Makedonya'da yaşayan Türkler, lke genelinde Makedon yerelde ise Arnavut baskı ve kontrolünde kalmıştır. Gerçekleşen lke geneli ve yerel seçimlerde Türklerin temsiliyetinde sorun yaŐanmaktadır. Genelde Makedon, yerelde Arnavut baskısında kalan Türklerin talepleri kabul görmemektedir. Temsil edilememe sorununun en önemli sebeplerinden biri ise Türk siyasi partilerin bölünmesi ve tek çatı altında toplanamaması gösterilmektedir.

Türk nüfusunun az olması, siyasi partilerinin oy oranlarının düŐük çıkması nedeniyle Türk siyasi partileri diğer partilerle ittifak yapmak zorunda kalmaktadır. İttifak yapan Türk siyasi partileri parlamentoya dahil olduğunda Türklerin sesini daha rahat duyurabilmektedir. Parlamentoya giremeyen ittifakta yer alan Türk partileri ise muhalefette kalarak Türklerin sesini duyurmaya çalışmaktadır. Dahil olduğu ittifaklar ile devletin önemli kademelerinde etkin bir Şekilde yer alınması amaçlanmaktadır. Türk siyasi partileri Türk ismini özgürce kullanabilmektedir. Sembollerinde kısıtlamaya gidilmeden ay yıldızı kullanabilmektedir. Türklerin siyasi haklarını daha etkin bir biçimde aramak ve kullanmak için kurmuş oldukları TDB (Türk Demokratik Birliği), Makedonya siyasetinde azınlıkların hakları için önemli kararlar alarak siyasi hayata başlamıştır. Anadilde eğitim, Türk alfabesinin kullanımı, Türk okul ve sınıflarının arttırılması ve kurucu millet statüsünün yeniden kazanılması adına bir siyasi program düzenlemiŐtir. TDB sonrası TDP ve diğer

Türk partileri benzer programlar yapmıştır. Ancak seçimlerde tek çatı altında toplanılamaması ve siyasi temsiliyette yaşanan sorunlar bu çalışmalarını ilerletememiştir.

Sonuç

Osmanlı Devleti zamanında Türkler tarafından hâkim olunan bu coğrafyada uzun yıllar Türkler iskan edilmiş ve bölgede istikrar sağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu coğrafyadan çekilmesiyle birlikte fazla etnik yapının bölgede bulunması bu coğrafyayı istikrarsızlaştırmıştır. Bölgede kendini güvende hissetmeyen etnik unsurlar arasında savaşlar yaşanmıştır. Yugoslavya'nın kurulması ile birlikte istikrar yavaş yavaş sağlansa da etnik anlaşmazlıklar devam etmiştir. Yugoslavya'nın parçalanması ve beraberinde Makedonya Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Osmanlı dönemindeki istikrarını ve düzenini yeniden sağlama yolunda büyük bir adım atılmıştır. Kurulan bu yeni devlette etnik unsurlar kendilerini temsil edebilme hakkını elde etmiştir. Arnavut nüfusun fazla olması iç politikada ortak ilerlemeyi zorlaştırmış ve iç savaş çıkmasına sebep olmuştur. Ohri Anlaşması ile iç sorunları kısmen çözen Makedonya, dışarıda önemli sorunlarla mücadele etmiştir. Yunanistan'ın Makedonya ismini tanımaması ve Makedon bayrağının kullanımına karşı çıkması ülkenin NATO ve AB üyeliklerini uzun yıllar zora sokmuştur. Bulgaristan, Makedon halkını tanımayarak halkı Bulgar olarak görmüştür. Ülke içinde Arnavut nüfusun fazla olması Arnavutluk ve Kosova ile sorunlar yaratmıştır.

İç ve dış sorunların Makedonya siyasetini şekillendirdiğini görmekteyiz. Kurulan partilerin milli kimliğe dayalı ve kendi etnik unsurlarını ön planda tutan partiler olması ülke adına ortak hareket etmeyi zorlaştırmaktadır. Makedon siyasetinin iki Makedon partisinin çevresinde geliştiği görülmektedir. Diğer etnik grupların kurduğu partilerin fazla olması oy potansiyellerini parçalayarak azaltmaktadır. Türk siyasi partiler çeşitli Makedon ve Arnavut partileri ile ittifaklar kurarak sorunlarını dile getirmeye çalışmaktadır. İktidarı hedefleyen Makedon partileri Arnavut siyasi partileri ile ittifak kurmayı tercih etmiştir. Bu durum Arnavutların Makedon siyasetinde etkisini arttırmaktadır. Türklerin kurmuş olduğu siyasi partiler ise belediye seçimlerinde buldukları bölgelerde etkili olabilmektedir. Ancak birden fazla siyasi partinin Türkleri temsil etmelerinden dolayı ülke siyasetine belirleyici oranda etki gösterememektedir. Türklerin siyasi alanda birlik olmaları Türk halkının daha fazla etkili olmasını sağlayacaktır. Türklerin genel sorunları olan anadilde eğitim, basın yayın, istihdam ve temsiliyet sorunlarının daha çok dile getirilmesi ve gündem oluşturulması için Türk siyasi partilerin bölünmekten çok birleşmeye ihtiyaçları vardır. Ülke siyasetinde önemli yer tutan ve Türkler arasında en çok etkiye sahip olan Türk Demokratik Partisi'nin ülkede yaşayan Türkleri gündeme dair yönlendirmesi önem arz etmektedir. Ülkede yaşayan Türklerin milli tarih ve kültürlerini korumada, haklarını savunmada ve sorunlarını dile getirme konusunda siyasi veya sivil toplum katılımına yönelmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Abdula, Sevba (2017). "Makedonya'da Yerel Seçimler ve Siyasal Değişim". *Seta Perspektif*, 183: 1-5.
- Alp, İlker (2002). *Makedonya Üzerindeki Mücadeleler ve Makedonya Cumhuriyeti*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Çayırılı, Necati (2017). "Makedonya Türkleri". *Balkanlar El Kitabı C.II*. Ed. B. Gökdağ, O. Karadağ. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ekinci, Mehmet Uğur (2018). "Makedonya İsim Sorunu Çözlyor (mu?)". *Seta Perspektif*, 204: 1-7.
- Emin, Nedim (2014). *Makedonya Siyasetini Anlama Kılavuzu*. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Koyuncu, Çiğdem Aydın ve Yılmaz, Aydın (2018). "Makedonya'daki İstikrarın Sürdürülebilirliğinin Ohrid Çerçeve Anlaşması Bağlamında Analizi". *International Journal of Social Inquiry*, 11(1): 155-181.
- Kut, Şule (2005). *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- North Macedonia State Statistics Office (NMSSO) (2004). *Census of Population Households and Dwellings in the Republic of Macedonia Book 8*. Skopje.
- Sancaktar, Caner (2008). "Makedonya'nın NATO'ya Üyelik Süreci ve Yunanistan'ın İsim Vetosu". TASAM.
- Şahin, Yeliz (2018). *İKV'den İsim Sorununun Çözümüne Yönelik Makedonya ile Yunanistan Arasında Varılan Anlaşmaya İlişkin Analiz*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı.
- Tezcan, Gönül (2019). "Gruevski'den Zaev'e Makedonya'nın İ ve Dış Politikasındaki Gelişmeler". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2): 379-384.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Emlak Kadastro Ajansı". www.katashtar.gov.mk (Erişim: 02.07.2023).
- URL-2: "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi". (Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Konseyi, Toplam Yerleşik Nüfus, Haneler ve Konutlar, 2021 Sayımı) <https://popis2021.stat.gov.mk/> (Erişim: 02.07.2023).
- URL-3: "TVM Haber Sitesi". (Nüfus sayımı durduruldu, eyalet nüfus sayımı komisyonu 2021'de toplu istifa sundu), <https://tvm.mk/vesti/makedonija/11449-popis-stopirankolektivna-ostavka-popisnakomisija> (Erişim: 03.07.2023).

- URL-4: “Arnavut dili resmileşti”. <https://kurir.mk/makedonija/vesti/zaev-albanskiot-jazik-stana-oficijalen-na-tablata-na-vladata-severna-makedonija-kje-pis-huva-i-na-albanski/> (Erişim: 03.07.2023).
- URL-5: “Anadolu Ajansı Haber Sitesi, Kuzey Makedonya'daki Türkler nüfus sayımının sonuçlarına itiraz etti”. www.aa.com.tr/tr/dunya/kuzey-makedonya-daki-turkler-nufus-sayiminin-sonuclarina-itiraz-etti/2551352 (Erişim: 04.07.2023).
- URL-6: Balkan Insight Haber ve Araştırma Sitesi. “Skopje 2014: The new face of Macedonia, updated”. <https://balkaninsight.com/2015/08/10/skopje-20141/> (Erişim: 04.07.2023).
- URL-7: Reuters Haber Sitesi. “Macedonia to rename airport to help resolve name row with Greece, PM says. Reuters”. <https://www.reuters.com/article/us-greece-macedonia-name-airport/macedonia-to-rename-airport-to-help-resolve-name-row-with-greece-pm-says-idUSKBN1FD> (Erişim: 04.07.2023).
- URL-8: Telegrafi Haber Sitesi. “Rama vendos hartën e hershme të Shqipërisë së Madhe, reagon Maqedonia”. <https://telegrafi.com/rama-vendos-harten-e-hershme-te-shqiperise-se-madhe-reagon-maqedonia/> (Erişim: 05.07.2023).
- URL-9: Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Başkanlığı. “Kuzey Makedonya”. www.ab.gov.tr/makedonya_267.html (Erişim: 05.07.2023).
- URL-10: Anadolu Ajansı. “Kuzey Makedonya NATO'nun 30'uncu üyesi oldu”. www.aa.com.tr/tr/dunya/kuzey-makedonya-natonun-30uncu-uyesi-oldu-/1782278 (Erişim: 05.07.2023).
- URL-11: “SDSM Resmi İnternet Sitesi. “Biz Kimiz?” <https://sds.org.mk/sds/koi-sme-nie> (Erişim: 07.07.2023).
- URL-12: LDP Resmi İnternet Sayfası. “Tarihçe”. <https://ldp.mk/za-nas/istorijat/> (Erişim: 07.07.2023).
- URL-13: BDI Resmi İnternet Sayfası. “Parti Tüzüğü”, <https://bdi.mk/wp-content/uploads/2020/05/DEKLARATE-e-themelimit-te-partise.pdf> (Erişim: 07.07.2023).
- URL-14: ASH, Resmi İnternet Sayfası. “Hakkımızda”, <https://www.aleanca.eu/en/about-us/> (Erişim: 07.07.2023).
- URL-15: PDSH Resmi İnternet Sayfası. <https://gurra-pdsh.org/> (Erişim: 07.07.2023).
- URL-16: PDSH Resmi İnternet Sayfası. <http://gurra-pdsh.org/> (Erişim: 07.07.2023).
- URL-17: TDP Resmi İnternet Sayfası. <http://www.tdp.org.mk/index.php/parti/tarihce.html> (Erişim: 07.07.2023).
- URL-18: TDP Resmi İnternet Sayfası. “Parti Tüzüğü. <http://www.tdp.org.mk/index.php/parti/> (Erişim: 07.07.2023).

URL-19: TMBH Resmi İnternet Sitesi. "Parti Tzg". <https://tmbh.org.mk/crartyt> (Erişim: 07.07.2023).

URL-20: Aldırmaz, Yaşar. "Tarihten Günümüze Makedon Milli Birliği Demokratik Partisi: VMRO DPMNE". https://www.academia.edu/31999876/Tarihten_G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCze_Makedon_Milli_Birli%C4%9Fi_Demokratik_Partisi_VMRO_DPMNE (Erişim: 07.07.2023).

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" erevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu alışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu alışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

ıkar atışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar atışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu alışma yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the author regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: This article prepared from the author's master thesis.

Author Contributions: All sections of this study have been prepared by a single author.